

Tolmetus ja talitus
TALLINNAS,
Wene tänav nr. 5
Telefon nr. 158.
(Sõjaväe keskaamast)

Tolmetaja kõnetunnid
kella 12—1.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI.
ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS
Sõjavägede staabi väljaandel.

Tellimise hind:
1. aasta peale 40 marka
1/3 " " 20 "
1/4 " " 10 "

Kuulutuste ja teada-
annete hind: iga kor-
pusrea eest 1 mark.

Tellimisi ja kuulutusi võtavad vastu kõik wabarilgi postiasutused ja era-raamatukauplused.

Nr 22

Laupäeval, 29. mail 1920.

II. aastakäik

Sisukord.

Ametlik osa:

1. Väljavõtted Sõjainistri päewa-
käskudest.
2. Väljavõtted käskudest Wabariigi
sõjavägedele.

Üleüldine osa:

1. Mõned kriitilised märkused Wa-
baduse Risti põhikirja käsitamise
kohta. (O. T.)
2. Prantsuse suurtükiväe kogemustest
maailmasõja ajal.
3. Ludendorffi sõjamälestused.
4. Segateated.
5. Kuulutused.

Wäljavõtted käskudest Wabariigi sõjavägedele.

Nr. 588.

Tallinnas, 11. mail 1920. a.

§ 1. Lääsroopaliste soomusrongide pealt leitnant
Georg Tamman ülendatse alamkapteniks, wanu-
sega 25-st juulist 1919.

§ 2. Pärnu maakonna Raitse-Liidust leitnant Karl
Ernits ülendatse alamkapteniks, wanusega 8-st au-
gustist 1919.

§ 3. 2-st kindluse raste suurtükiväe diviisjonist
leitnant Nikolai Reiman ülendatse alamkapteniks,
wanusega 6 st detsembriks 1919.

§ 4. Lääsroopalise soomusrongi „Kapten Jzw'e“
pealt leitnant Richard Blumthal ülendatse alam-
kapteniks, wanusega 28-st detsembriks 1919.

§ 5. Sõjaväe Ringkonna ülema abjutant leitnant
Heinrich Pawlowsky ülendatse alamkapteniks, wa-
nusega 1-st maist 1920.

§ 6. Tartu maakonna Raitse-Liidust alamleitnant
Johannes Toming ülendatse leitnandiks, wanusega
21-st jaanuarist 1919.

§ 7. Soomusrongide diviisi staabist alamleitnant
August Tomingas ülendatse leitnandiks, wanusega
5-st weebruariks 1919.

§ 8. Traalerite diviisjonist alamleitnant Kons-
tantin Meel ülendatse leitnandiks, wanusega 1-st
juunist 1919.

§ 9. Allpool tähendud laiaroopalise soomusrongi
nr. 2 ohwitsierid ülendatse:

Alamleitnandid — leitnantidets:

1. Martin Ddrats, wanusega 3-st weebr. 1920.
2. August Johanson, „ 26-st weebr. 1920.

§ 10. 4-st piiriküti bataljonist alamleitnant Mih-
kel Otsa ülendatse leitnandiks, wanusega 5-st märtsist
1920.

§ 11. Soomusrongide diviisi kuuljoilbujate kur-
sustelt alamleitnant Johannes Usem ülendatse leit-
nandiks, wanusega 24-st märtsist 1920.

§ 12. 3-st jalaväe polgust lipnik Heinrich Pii-
gert ülendatse alamleitnandiks, wanusega 27-st det-
sembriks 1919.

Ametlik osa.

Wäljavõtted Sõjainistri päewakäskudest.

Nr. 293.

Tallinnas, 18. mail 1920.

Minu päewakäsu nr 102 täienduseks lootatakse
sõidulubad Mõisaküla — Walga liinil ära. Piirikon-
trollile ja kohalise piiriküti bataljoni ülemale
teen üles-
andeks selle järele walwata, et isikud, kellel
seadusli-
tud dokumendid puuduvad, mitte üle piiri
Lätimaale
ehk sealt Eestiisse ei peafeks. Nihlasi käjen
sõjaväe
raudtee kontrollkomando tegewust sellel liinil
lõpetada.

Nr. 599.

Tallinnas, 12. mail 1920.

§ 1. Infeneri bataljoni ülema abi tehnika jaoskonnas alamkapten Harry Heisler ülendatse kapteniks, wanusega 28-st oktoobrist 1919.

§ 2. Allpool tähendub Infenerwäe walitsuse ohwitserid ülendatse järgmisesse auastesse:

Alamkapten — kapteniks.

1. Ludwig K a t a s e p p, wanusega 10-st nowembr. 1919.

Alamleitnant — leitnandiks:

1. Gustav W ä l j a, wanusega 10-st jaanuarist 1920.

§ 3. 9-st jalawäe polgust leitnant Hans T i i b e m a n n ülendatse alamkapteniks, wanusega 2-st maist 1919.

§ 4. Allpool tähendub Sakala partisanide polgu ohwitserid ülendatse järgmisesse auastesse:

Leitnant — alamkapteniks:

1. Wladimir K a m p u s, wanusega 6-st detf. 1919.

Lipnik — alamleitnandiks:

2. Aleksander L u s i t, wanusega 13-st weebr. 1920.

§ 5. 5-st piiriküti bataljonist leitnant Herman K r u u s ülendatse alamkapteniks, wanusega 19-st detsembrist 1919.

Nr. 612.

Tallinnas, 16. mail 1920.

§ 1. 1-st piiriküti bataljonist alamkapten Rudolf K i i m a n s o n ülendatse kapteniks, wanusega 6-st maist 1919.

§ 2. Sõjaministeeriumist leitnant Richard D w e l ülendatse alamkapteniks, wanusega 23-st nowembrist 1919.

§ 3. 9-st jalawäe polgust leitnant August K o r k m a n n ülendatse alamkapteniks, wanusega 7-st weebruari 1920.

§ 4. Allpool tähendub 5-da jalawäe polgu ohwitserid ülendatse järgmisesse auastesse:

Leitnandid — alamkapteniteks:

1. Heinrich W ä s t r i k, wanusega 8-st märtsist 1920.

2. Udo T i m p m a n n, „ 25-st märtsist 1920.

Alamleitnant — leitnandiks:

Rudolf K e r b e r g, wanusega 1-st nowemb. 1919.

§ 5. 3-da diviisi Intendandi Walitsusest alamleitnant Jaan P a a s ülendatse leitnandiks, wanusega 21-st jaanuarist 1920.

§ 6. Soomusrongide diviisi kuulipildujate kutsustelt lipnik August S o o t s ülendatse alamleitnandiks, wanusega 3-st juulist 1919.

§ 7. Käst Wabariigi Sõjawägedele nr. 318 § 4, 12-st jaanuarist s. a., muudetatse järgmiselt: Piirivalwe Walitsuse ülema abi alamkapten Ferdinand T ö n s o ülendatse kapteniks, wanusega 28-st septembrist 1919.

§ 8. Käst Wabariigi Sõjawägedele 16-st juulist 1919. nr. 120, § 1 punkt 3. muudetatse järgmiselt: Aleksander H ä e l m e, wanusega 19-st märtsist 1917.

Nr. 617.

Tallinnas, 19. mail 1920.

§ 1. 6-st piiriküti bataljonist alamleitnant Otto K l e e m a n n ülendatse leitnandiks, wanusega 24-st juulist 1919.

§ 2. Allpool tähendub 5-da jalawäe polgu ohwitserid ülendatse järgmisesse auastesse:

Alamleitnandid — leitnanditeks:

1. Rudolf P i i r, wanusega 18-st jaanuar. 1920.

2. Anton P e l p s o n, „ 6-st weebr. 1920.

3. Rudolf L i n t s, „ 27-st weebr. 1920.

4. Ernst A l t m a n n, „ 8-st märtsist 1920.

§ 3. Wõru maakonna kaitseidust lipnik Karl T a a l ülendatse alamleitnandiks, wanusega 25-st augustist 1919.

§ 4. Käst Wabariigi Sõjawägedele 16-st juulist 1919. nr. 120 § 2 punkt 3 muudetatse järgmiselt: Herbert M a u r e r, wanusega 25-st weebruari 1917.

Nr. 621.

Tallinnas, 19. mail 1920.

§ 1. 1-st jalawäe polgust reamees Johannes A d o r f ülendatse wõitlustes ülesnäidatud wahwuse eest ohwitseri asetäitjaks, 6-st nowembrist 1919. arwates.

§ 2. 3-st jalawäe polgust weltweebel Woldemar L u i f ülendatse wõitlustes ülesnäidatud wahwuse eest ohwitseri asetäitjaks, 1-st märtsist 1920. arwates.

Üleüldine osa.**Mõned kriitilised märkused Wabaduse Riigi põhikirja ja selle käsitamise kohta.***

O. T.

Järgnevale ridade otstarb ei ole mitte Wabaduse Riigi põhikirja ja selle lisafi ülitakasjalitule kriitilisele waatlemisele wõtta, waid tähelepanu juhtida niisuguste puuduste peale, mis enam-wähem filma torfawad ja kahjulikult mõjuwad meie wabadusesõja tanglastele aumärkide jagamisel.

Peaaegu kõigis riikides on moeks saanud riiklisi teenuseid wälise määrgiga nähtawaks teha, ning ajalooliselt on määratu hull igasuguseid aumärkide litte tekkinud. Meie noor wabariik tunneb ainult ühte aumärki — Wabaduse Riigi, mille põhikirjast käib punase joonena läbi printsiip: — kõik mitmekesised teenused meie wabadusesõjas olgu ütsikult ja nimeliselt hinnatud, kuid ühtlase aumäärgiga, milles liigib ja kraadid teenuste suurusele ja iseräldustele peawad wastama. Ühe sõnaga: Wabaduse Riigi on Eesti uniswersaalne ja ainulene aumärk. Selle põhimõtte poolt mõi wõtu waielda wõiks maitse asjata jääda, kuid ühte ou tarwis: et põhikirja oleks põhimõtte nõuetele wastawalt wälja töötatud. Seesugune wastawus on kahjuks wäga puudulik. Näituseks: 1) on 1. ja 3.

*) Toimetusele awaldamiseks saadetud.

liit riste jaotud iga liit kolmeks järguks, kuid puuduvad igafugused andmed, misjulgused teenused teatud järgule vastavad. Jääb arusaamatuks, mis põhjal mingifugune jätk saab annetatud. 2) Põhikirja §§ 22 ja 46 põhjal on 1. ja 3. liigi Wabaduse Riistile ettepaneku õigus üksikutele ministritele, riigi kontrollööril ja vägede ülemjuhatajal. Kuna vähemate asuluste algatusõiguse ette ei ole nähtud, siis teevad seni ettepanekuid ainult ülemalmainitud, muidugi nende isikute kohta, kellede teenustest neil otsekohe sed teated on. Sellest eht tulebki, et 1. ja 3. liigi riste seni peaaegu liikult mäljamaalased on saanud, olgugi et arvatavasti ka paljudel Eesti Wabariigi kodanikel riigi ülesehitamise alal teatud teenused on. Wabaduse Riisti 2-se liigile ettepaneku algatusõigus on § 32 põhjal üksikute väeosade ülematel, mis täiesti otstarbekohane on. Niisama on selle liigi kolmele järgule vastavad wägiteod põhikirja §§ 25 ja 27 ettenähtud, nii et seda osa põhikirjas kõige paremini väljastõtatuks võib lugeda. Kuid ka siin on tunda, et ehitus ei wasta alusele. Põhikirja üleüldised määrused, näituseks, nõuavad, et annetatavad ristikud oleks nimelised, igale wägiteole peab vastama teatud paragraf wägitegude nimestikus, kõik wägiteod omas mitmekesisuses peavad olema kaalutud Wabaduse Riisti Nõukogus, kes otsustab, kas ettepanek on wõimust üles näidanud, mis Wabaduse Riisti põhikirja järele aumärgi saamist õigustab (§ 38). W. R. Nõukogul on põhikirja järgi üllemata wastutusrikas ülesanne. Kuid ettenähtud Nõukogu koosseis ja autasude ettepanekute kord ei kindlusta küllalt asjatundlikku ja järjekindlat otsustamist. Nõukogul puudub sibe wäeosadega, sellepärast on Nõukogu otsused paiguti niisama elust kaugel, kui Wene Georgiensi Duma'l. See puudus saaks kõrvaldud, kui wäeosade esitajad neile koosolekutele saaks kutsutud seletusi andma, kus nende kandidaadid harutusel on. See oleks tingimata tarwilik ja Wabaduse Riisti Nõukogu wõiks seda emal initsiatiivil teha, sest wäeosade esitajate arakuulamisel tehtud otsused aitaks igatahes Nõukogu autoriteeti rohkem kõrgel hoida, kui praegused, mis mõnikord wäeosades oma ootamatusega arusaamatusi sünnitawad. Praegu on aga arusaamatused paratamatud, sest wäeosadest saadetakse materjal on suuremalt jaolt enne kokku seatud, kui wägitegude nimestikud awaldati, seega ei wasta tihti wiimase nõuetele, mille tõttu kõige wõimamad mehed Nõukogu poolt wõiwad saada läbitutud.

Witte vähem puudus seisab wägitegude nimestikus, millest mõned üksikud näitused toon:

1) Puuduvad kaitsejõuas ülesnäidatud wõimuse kohta vastawad autasu õigustawad paragrafid. Peaks vähemalt järgmine paragraf wägitegude nimestikku (põhikirja § 25 lisasse) üles wõetama: „Kes waenlase juure ülekaalulise tehnilise ja elawa jõu surwe all, isikse isikliku hädaohu peale waotamata, püüab tähtsal positsioonil ja omi kaaswõitlejaid wäetupanekule waimustab, millega hoiab ära kardetawa läbiwõidu kindlustatud liinist eht muu suurema sõjalise äparduse.“

2) Määrused sõjad on masfede sõjad ja sellekohaselt kujunewad lahingud masfede heitlusel, kus üksiku aktiivne wõimuse wõi „wägitegu“ nii suurt osa ei mängi, kui wanasti. Wäga tähtsad modernsõja omadused on külmawerelikkus, wifadus ja kohusetruu ülespidamine masfelise tegeuse juures, mida ka wäetawalt tuleks hinnata. Sellest seisukohast waadates on põhikiri ühekülgne. Weil hinnatase üksikut kordalainud (wõib olla juhustlikult) luuramiskäitu, kuid kaua-

aegne torralik, koguni eeskujulik sõdimine jääb tafuta. Et seda puudust kõrvaldada, peaks W. R. wägitegude nimestikku järgmine paragraf (põhikirja § 25 lisasse) üles wõetama:

„Kes mitmes rastes lahingus oma isikliku wõimusega teistele on olnud eeskujuks, mis konstateeritud lahingute aruannetes eht wäeosa päewalikus.“

3) Põhikirja § 27 lisas on laewawäe wägitegude nimestikku üleswõetud paragrafid 43, 44 45, mis peafid matsma kōitide wäeliitide alal (§ 43. Kes olles ümber piiratud waenlase poolt, lütab tagasi waenlase ettepaneku alla anda ja järgnemas wõitluses langeb auga. § 44. Kes peale ägedat wõitlust, kui puudub wõimalus edaspidiseks wäetupanekuks ja et ära hoida waenlase kätte langemist, lasab õhku kindlustuse eht mõne ta osa, häwitab kindlustatud ehituse eht teise toetuspunkti wõi häwitab laewa, kusjuures ise surma saab. § 45 Kes oma surmaga kinnitas oma wägiteo.)

4) Sealhomas on § 24 juure mingifuguse arusaamatuse tõttu märkused 1 ja 2 paigutatud, mis sinna fugugi ei sünni, waid ennem wõiks olla § 25 juures. Peale selle peafid need märkused niimoodi olema redigeeritud, et saaks aru, kas nad ka teiste laewawäe wägitegusi kirjeldawate paragrafide kohta, kus sõna „laew“ on tarwitud (samal lisas ja lisas W. R. põhikirja § 25 juure), matsamad, wõi mitte.

5) Lennuwäe jaoks oi ole lendurite otsekohe sed teenistusalal W. R. 2-se järgule wäetawad wägitegusi ette nähtud. See puudus wõib wäewalt sellega kaetud saada, et lendurid kōitide wäeliitide alal toodud wägitegude nimestiku põhjal autasutakse ette saab panna.

Teelkirjeldud puudused peafid kiiresti saama kõrvaldud; siis wõiks täiendusel ja parandusel praktiline täiendus olla, sest suur osa W. Riistile ettepanekuid on Nõukogu poolt läbiwaatamata ja W. R. andmine ei ole weel lõpetud.

Prantsuse suurükimäe sõjakogemused.

(Särg.)

Positsioonisõda.

Isäranis põhjalikult käsitas kindral De Gallais oma kõnes positsioonisõda.

Sõja etteaimamata pikal kestwuse ajal tekkis suur hulk uusi probleeme. Tuli isegi uus suurükimägi luua. Wõitluse saadetud batareide arv tõusis seni kuulmata kõrguseki. Weiduni juures oi rohkem batareisi kui jalawäe roodust. Somme ääres, Malmaisoni juures ja wähest weel mõnes teises kohas ei olnud suurükimäe tugewusel piiri. Iga 3 kuni 4 meetri frondilise peale tuli üks suurükil wõi miinipilduja. Praegu pool nen est suur-ükidest olid rastes suur-ükid.

Kuigi niisugune ettenägemata oluford suurükimäe õiget tarwit mist mitte täiesti wõimatuks ei teinud, juhtus siiski wigu, millest tulewiku kohta õppust peab wõtma. Positsioonisõjas on pealetungimiseks ja kaitseks olemas teatavad põhimõtted, mis igal pool matsawad.

Suurükimäe üleolek on wäga tähtis eduks, pealetungimisel selle kõige tähtsam eeltingimine. Kõig-

wahwusest hoolimata ei suuda tormijooksu jalawägi traattõketeft jagu saada, kui waenuline jalawägi weel kindlasti oma kaewikute asub wõi tema suurtükiväele, kuigi arwuliseft nõrgale, weel tegeruse wabadus jääb. Et tormijooks torba lähets, peawad kõit eluta tatis- tused wähemalt osalt purustatud olema, suurem osa waenlase batareidest waitima pandub ja waenlase jala- wägi kõigutatud. Sa seks on wäga tugewat suurtüki- wägi tarwis.

Suurtükiväe ülesandets on üffi ja ai- nult pealetungimise korral jalawäe edasiminekut ja kaitsmise korral tema wastupanekut wõimaldada. Seda eesmärti saawutatakse kolmesuguse tuletegemusega, nimelt: tõkettulega, purustamistulega (et purustada tõkkeid, kaewikuid, ühenduskäite) ja suurtükivõitluslega (et waenlase suurtükivägi häwitada, wähemalt halwata). Kordaminek on aga ainult siis kindel, kui kindlats määratud aja jooksul tarwilikta tagajärgi saawutakse. Seks on tarwis teatawat tuletihedust, mida aga olude kohaselt seega saawutakse, et batareidele ainult para- jad eesmärgid antakse wõi mitme batarei tuli ühe ees- märgi peale koondatakse. See on tähtis põhimõte, mille wastu 75-mm suurtüki ülesastumisel sagebaste waielbi, kuid mis sõjakogemuste läbi wastumaidlemata on kinnitust leidnud.

Tõkettule juures tuleb wahet teha kolme liiki tõkettule wahel. On olemas päris tõkettuli kaitsmisel, liikum tõkettuli (tir de barrage roulant = tulelaene) pealetungimisel ja tõkettuli wastupealetungimiste wastu. Päris tõkettuleks tuleb wõimalikult palju suurtükka koondada, et suurt tule tihedust saawutada, sest taru- tatam aeg ja waenlasele käia olew maa on lühikesed. See tuli peab sellepärast põhjalikult ettevalmistatud ja tema jaotus suurtükiväe komanderi poolt korralda- tud olema. Kaitsja ei wõi mitte rehkendada sellega, et ta üleolewat ja pealetungimiseks ettevalmistatud suurtükivägi waitima suudab panna. Sellepärast peawad kõit suurtükid oma tule jalawäe kui kõige kardetawama waenlase peale koondama.

Tõkettuli on ainult siis wõimalik, kui mõlempool- sed eelmised kaewikud nii kaugel teineteisest seisawad, et suurtükivägi omaenese wägesid ei ähwarda ja küllalt kaua teger wõib olla. Tuli peab laugema mitte ligemale kui 100 — 150 mm oma liini ette, mida hoida tahetakse. On waenlane juba ligemale tulnud, siis on seisukoht halb ja teda hoida wõimata. Sellepärast on parem kaitseliini natuke tahapoole tõm- mata. See on küll enesetundele raske ohwer, mida mõned ülemad ei ole tuua suutnud. Sõja wiimastel kuudel tehti ülemalt poolt korraldus, et kui suure- wiisilist pealetungimist on karta, siis mitte ainult mõnda kiisast tähisufeta maariba ei tule ohwerdada, waid ka suuremat maa-ala nii sügawalt, et uus liin mitte waenlase kerge suurtükiväe ja miinipildujate häwitama tule piirkonda ei tuleks. Siis jääb waen- lase hoop õhtu rippuma ja korralduse sattunud peale- tungimine äpardab, enne kui peakaitseliini wälja jü- tatakse. Nii oli lugu wiimases kaitseliiniga Oh. = pagnes, mille järele üleüldine pealetungimine algas. See kogemus on kõige suurema tähisufega: kaitsetakse wõimatuid seisukohti ainult siis, kui see on tingimata tarwilik. Niisugune mandõwer sunnib waenlast oma suurtükivägi ümber paigutama. Wäga wõites wõi- dakse uusi toetuswägesid juure tuua, ja wõitlus algab uuesti niisugusel seisukohal, mis oma walitud, aga mitte waenlane ei ole walimud.

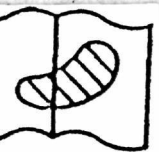
Kuid mitte alati ei ole wõimalik käeshoitawalt maa-alalt lahtuda, sest wahest on selle käeshoidmine waatluskohtade pärast tarwilik ja wahest oleks selle kaotusel niisugused moraalsed tagajärjed, et neid kanda ei wõi. Nii oli lugu näit. Verduni juures. Niisugusel korral peab kinni hõlkama ja wastu pidama, kuni tugewad toetuswäed wõimaldavad üleminekut peale- tungimisele.

Liikum tõkettuli peab tormijooksu wägede eel käima, kes teda nii tihedalt jälgivad, et waenlane end suurtükile wastu peab kaitma. Liikumwat tõkettuli tarwitatakse kahte wiisi. Ühe wiisi juures on kiirus, hüpped ja peatused liikumise algusest kuni lõ- puni täpipealselt ettekirjutatud. Teise wiisi juures minnatse ettekirjutatud hüpetega edasi, praatatakse tea- tawate liinide ees territooriumil ja jätkatakse edasime- nekut alles sellekohase käsu peale.

Kummagi wiisil on oma paremused ja pahemused. Esimene wiis on teooria poolest lihtsam, kuid oleneb wäga mõn- st õnnestust juhusest, mille järel- luseks wõib olla tulelaene edasijooksmine ja mis siis kindlasti äpardusega lõpeb. Seda wõib juhtuda, kui mõni tugew toetuspunkt niisugusena ära ei ole tun- tud, mida ainult suurtükiväega ära wõib wõita. Niisuguses kontserdis, mis nagu kella mehhanism töö- tab, on wõimata kogu suurtükiväe kawakindlat taru- tamist tahtkepi märguandmisega muuta. Selleks ei jätku ühendusi. Ei ole ka aega ega tarwilikta wah- hendid. Paha kogemus oli sellepoolet de la Grille metses. Pealetungimine jündis siin liiga nõrga suurt- tükiule toetusel. Ta algas wõfi kange lumetaifu ajal ja sattus waenlase suurtükiväe tule all, mis seni oli woi- nud ja sellepärast ülesleidmata oli, ettevalmistata- tud Saksa jalawäe peale. Keset metsa rauges peale- tungimine waenlase toetuspunkti ees, mis seni oli ülesleidmata. Teised wäed jätkasid küll pealetungimist, kuid pidid, wärsketest wägedest wallatud, esimehele wõetud liinile tagasi tõmbuma. Sel põhjusel peab Le Gallais teist liikuma tõkettule tarwituswiisi pare- maks, sest seal wõib juhataja weel midagi muuta. Esimese tarwituswiisi juures on juhataja tegerufeta ja ta wõib ainult weel minutid lugeda.

Kolmas liik: „tõkettuli wastupealetun- gimiste wastu“ külvab oma maselise tulega üle kaewikud, kus waenlane arwatakse peitumat. Oma kaewikute peale lastakse, kui nad käsu järele on tühjendatud ja waenlane nende ligibusse on jõudnud ja peale- tungimist oodetakse. Tähelepaneku wäärilise näituse potub selleks tegeruus 14. ja 15. juuli wahelisel wõl 1917. Mitmelt poolt oli kokkukäimwat teatatud, et Saksa peale- tungimine algab kell x. Prantsuse suurtükivägi hakkas kell x 5 minutit mürisema. Sakslased olid täiesti üllatud.

Olgu weel tähendatud ühe wea peale, mis kaits- misel sagebaste ette tuleb. Niisamuti nagu liikumises sõjas ei wõida ka positsioon sõjas igal pool ühesuguselt tugew olla. Sell-pärast tuleb jalawägi ja suurtükivägi sinna koondada, kus pealetungimist kawatsetakse wõi kardetakse. Nõigil teistel kohtadel tuleb pidada kõige wähem ara jõudusid, mis nende seisukohtade käeshoidmiseks tingi- garna tarwilik. Wähem tähtsatel frondi osadel wõib garnison iseranis suurtükiväe poolest nõrk olla. Terwel frondil tõkettuld teha püüda oleks meeletus. Ainult kõige tundlikumatel ja kardetawamatel kohtadel tuleb tuld koondada wõi selle koondust ette walmistada. Muijal aga peab jalawägi waenlase pealetungimise

korral end oma enese jõududega kaitsma. Peab ta aga oma seisukohtodelt lahtuma, siis peab ta neid järgmisel juhusel jälle tagasi võtta püüdma.

Peab teadma, et üks baterei 200 meetri laiusel frondil tõkettuld teha ei suuda. Kaalut gu järele, mis rood võib kaotada, kui ta niisugusel frondil väikseste rühmadena esineb. Kui iga suurtükk 5 kuuli minutis välja laskeb ja iga kuul 25 sentimeetrit territooriumi tabab ja keskmine puistatus pikuti 70—80 meetrit välja teeb, siis jookseb rood ahvardatud ruumi kahe minutiga läbi ja kaotused on väga väikesed, nimelt kui suurtükid, nagu õõsi, ainult otse lasta võivad. Dre tõkettuli ei ole mitte ainult kasutu, vaid koguni kardetav, sest ta on jalaväele tüsatuseta. Selle asemel et oma jõudude peale loota, jääb ta tõkettule peale lootma.

Teine liik tuletegevast on purustustuli. Kogemus õpetab, et jalaväel on äärmiselt raske lastmisele tulevat eesmärki maastikul läbi pealselt üles anda. Ei ole kuidagi lubatav, et suurtükivägi iga päew mõne paugu puundulikut äratahendatud eesmärgi peale laskeb, et jalaväe soovi rahuldada.

Purustustule kohta, mis üleüldist pealetungimist peab ette valmistama, maksavad teised põhimõtted. Esimese liini traatide, kavitute ja blindaašhide vastu tarvitatakse miinipildujaid ja 75-mm väljasuurtükka, nende taga asuvate kaitseehituste vastu 155-mm haubitsaid ja 75-mm suurtükka, veel kaugemal asuvate kaitseehituste vastu kaugelelastvaid suurtükka, isäranis kindlustatud punktide vastu raskeid müüsid.

See on teoreetiliselt lihtne ja esimese liini vastu kergesti teostatav, sest vaatlemine on kerge. Kauguse suurenemisega läheneb ülesanne raskemaks, sest maapealne vaatlemine läheneb raskemaks ja vaatlemine õhus on sagebaste võimata või puudulik.

Kõige tähtsamad kogemusest tuletatud õpetused on järgmised:

Suure hoolega ettevalmistatud tulesi hoolimata, ei ole purustused kunagi täielikud. Üksikuid kohti on võimata purustada, ja jalavägi ei tohi mitte lootma jääda, et ta pääsib õlal hoides edasi võid liituda. Ta peab palju ennemini sellega rehkendama, et ta siin ja seal väikseste purustamata toetuspunktide peale satub, mis ta oma jõuga ära peab võtma.

Üksikute pealetungimiste ajal oli väga tugev suurtükivägi pealetungimist nii õnnelikult ette valmistanud, et polgud üks, kaks ja isegi kolm kilomeetrit edasi võisid minna, ilma et neil mingisuguseid kaotusi oleks olnud. Peaegu võiks niisuguseid eratorbseid sündmusi õnnetuseta pidada, sest nad lastsid mõtet tekkida, nagu peabki see nii olema. Viimaks on ometi õige waade mõjule peasenud, et suurtükivägi peab nii tugev olema, et temalt nõuda võiks, et ta võimalikult kõik tõkkes purustab, ja et jalaväele võlva võidakse, et tee on nõnda ette valmistatud, et ta ilma kartmata, kuigi mitte ilma võitluseta, edasi võib minna.

(Järgneb.)

Judendorffi sõjamälestused.

Suvisõjakäik Venemaa vastu 1915.

Järg.

Nagu ma mäletan, seisid venelane sel ajal alles Weiffeli lähedal Warsfawi vastas.

6. aug. rihutati jalavägi pealetungimise piirkonnas ettepoole, et paremini suurtükkide tegemust silmas pida. 8. algas suurtükivõitlus. Rida kindlaid seisukohti pidi lähemal päevil tormiga ära võtma. Pealetungivate vägede jõud näis väsiwat. Sellegi peale vaatamata sai kindral Eizmann 15. kindlustuste rea juure. Õnneks pidas venelane raskele suurtükiväele nõrgalt vastu. Selle läbi läks ühel roodul, kellega teised väeosad ühinesid, korda läänepoolsele kindlustuste ritta sisse murda. 17. läks kindral Eizmann üle Neemeni ja võttis linna ning idafordid. Saak oli vähem kui Nowogeorgiowski võtmisel. See polnud piiratud kindluse võtmine, vaid tema seljatagune jäi wabaks. Idarina kaudu seisid ta oma väega ühenduses. Miski see ei aidanud või tuli talle kindluse langemine liig ootamata, seda ei tea ma.

Kõik sillad, ka tähtjas raudteesild ja idakalda tunnel olid purustatud, viimane õnneks mitte põhjalikult. Ta seati warsti korda. Nõnda võisime ida pool Neemeni Wilna sähis raudteel liikumise awada, enne kui raudteesild valmis sai. Selle tarvitusele võtmine oli sõjaväele eluüsimuseta, sest operatsioon kestis ju edasi.

Kowno linn, peale wabrikute, oli terve; need olid maha põletatud, elanikud põgenenud. Siin nägin ma, kui raskele seisukorda sõjavägi sattus, kui ta ilma elanikkude abita omale ulualust pidi otsima.

Kindral v. Eichhorn saatis peale Kowno võtmist kindral Eizmanni oma vägedega viivitamata Wilna poole raudteel edasi ja tõmbas lähemad wäed wabastatud Neemeni ülekäiku mööda järele. Samal ajal jaatis ta 10. armee teised osad — XXI. korpus, kindral v. Hutier — peafurwega Olita poole ja nõrgemad jõud läbi Augustowi metsa Grodno peale; nad tõstasid 8. armeega, kes kindlusest umbes niisama kaugel oli, kõige l hemas ühenduses.

Kindral v. Eichhorn mõisles kogu liinil Neemeni oma võimusesse saada, et nõnda meie kawatsatud operatsiooni raamidest toimetada. Tema sammud wastasid meie waadetele. Kuigi ühelt poolt, nimelt mis puutub vägede kokkupuutumisesse, palju korraldada jäi, siis kergendas teiselt poolt armeede iseseisew otjustamine kogu asjaajamist väga suurel määral. Nende ülesandeks oli ainult õigel ajal teatada, kuidas nad seisukorrast aru said ja mis nad tahtsid teha. Üksikute vägede piirid olid olati hõõrumispunktiiks. Idas ei tulnud see nähtus sedawõrd ilmsiks kui läänes. Seal muutusid piirjooned mõnikord kõrgteks aedadeks, millest üle ei ulatanud vaatama. Ulema juhatusel tähtsaks ülesandeks oli siin korraldada ja ulawata, et piirjooned taktiliselt nõrkadeks punktiideks ei saa.

10. sõjaväe keskpaiga ja parema tiiva edasinihkimine sündis ägedate võitlustega. Kowno sündimuste mõjul jätis venelane põhjalikul raudtee ja sildade purustamisel esiteks jõe pahema kalda maha ja taganes warsti peale seda Oranõi poole. XXI. korpus võttis juba 28. aug. Olita. Augusti lõpul oli

10. armee üle Neemeni ja liikus piffamisi Grodno-Wilna raudtee poole. Enne raudteele jõudmist leidis kōwa wastupaneku, mida ta esiteks ei suutnud murda. Wenelane hakkas Ida-Poolamaalt jõudusid põhja poole saatma.

10. armee üle Neemeni mineku taktiline mõju oli väikene määratu suurte metsade tõttu Grodnost kirde pool. Kuid wenelane oli hellaks saanud. Ta andis Grodno enne 10. armee parema tiiva kohalejõudmist ootamata ruttu 8. armeele. Kindral v. Scholtz wõttis juba 1. sept. 75. tagawara diwisjoniga edelapoolsed kindlustused oma kätte, 2. langes liini pärast uulitsawõitlusi. Grodnost pisut ida pool Kotral ja Oserõi järwest wäljajookswal ojal leidis ka tema tugewa waenlase eest.

Püramis-suurtüüwägi oli asjata. Ta anti üle male wäejuhatusel tarwitada.

Kindral v. Gallwitz jõudis wõideldes Swislotshini. Prints Leopoldi wäerühm läks läbi Beloweshi laane, mis sugugi läbipääsemata soomaa pole, waid teedega põimitud mets. Kaugemal lõunas liikusid wäed alles Pinski peale.

IX.

Neemeni wäe operatsioonid seisid juulis ja augustis ainult sedawõrd suurte operatsioonidega ühenduses, kuipalju nad waenlase jõudu oma poole meelitafid. 10. ja Neemeni wäe taktiline koostõõtamine oli nende wägede sissetõuabel Neemeni liinil loomulikult teel olemas. Kowno pealetungimisega muutus see koostõõtamine ifka lähedamaks ja tõi kindluse wõtmisel mõlemad wäed ühele lahinguwäljale kokku, misfugune wahetõrd pärast jällegi lödwenes. Nüüd pidi operatiivne koostõõtamine terawalt esimesele paigale astuma.

Kindral Otto v. Below pidas sõda eraldatud wõitlusplatstil ja sellepärast oli ta oma tegevuses iseseiswam kui teised arme juhatajad, kes kitsamais raames wõitlesid. Me wõisime rahulduda ainult kõige üleüldisemate näpunäidetega.

Neemeni wägi oli kuni juuli keskpaigani Dubissa kuni edela poole Schauleni, Wenta ja Windau kuni Hefenpotini ja siit üle kuni rannani oma käes pidanud. Operatsiooni alguseks anti kindral v. Belowile kaks Schauleni juures olewale tugewale waenlasele ümberhaarawalt kallale tungida ja pahema tiiva kaitse warjul wastu Riit põhja pool Neemeni ida sphis pinda wõtta. Operatsioon oli seega iseäranis häis kätes. Kindral v. Below, keda juba rahuajal iseäranis tubliks ohwitseriks ja iseseiswaks karakteriks peeti, oli Tannenbergi lahingu ajal selge pilguga juhatanud ja ka Masuri järwede lahingus oma otsustarbefohaste korralduste tõttu silma paistnud. Kindralfeldmarschal v. Hindenburg pidas tema otskohesest ja mehifest karakterist lugu ja pani ta nowembris feisrile 8. armee juhatajana ette, ehk ta küll oma teenistuseaastate poolest nooremate kindralite seffa kuulus. Kindral v. Below õigustas oma tegudega tema wastu näidatud usalduse. Tema staabiülem, kindral v. Böckmann, oli kaua kindralstaabis teeninud, oli sõja ajal ennast tubli juhatajana nädanud ja tal olid waimuomadused staabiülemaks saamiseks. Mõlemad mehed töötasid heas kofkukõlas. Eõgenis peakorteris wõisime kindlad olla, et põhja pool Neemeni kawatsatud operatsioonidest kõik tehakse, mis seal olewate jõududega üleüldse teha saab.

Neemeni wäe seljatazused ühendused olid raske. Täisraudteed lõppesid Laugzargeni (kirde pool Tšisti) ja Memeli juures. Laewasõiduks kõlbulikul Neemenil oli tähendus ainult wäe parema tiiva kohta, kuid ka tema oli nii korraldamata, et tema tarwitamise peale toetada ei wõinud. Katsumise Neemeni lootsikutel tungiwalt tarwilikku toetust parema tiiva wägedele saata, kuid see äpardas: järleweetawad lootsikute read jooksid Wene pinnal liiwajoomedele kinni.

Eiibawi wõs warustussadamana ainult ettewaatlikult tarwitada. Wene laewastik ja Inglise weelalused paadid walitfesid siis alles Baltimere idapoolse osa üle. Ometi panime koha pealt leitud materjaliga Eiibawist ida poole wiimal raudteel nõrga liikumise kaima. Juba warakult hakkasime wäljaraudteed ehitama Laugzargen-Taurogen-Kelmõisse; ehitamine edenes tööjõu puuduse tõttu piffamisi. Kui mõtted suuremaks operatsiooniks kindlama kaju omandasid, siis pidi suuremal määral raudteewõrku laiendama hakkama. Wene raudteede lühem ühendus wiis Memelist Prefulni, ida poole Eiibawi. Selle tee ehitusega tehti algust, aga pärast pandi töö seisma, kui ida ülemjuhataja tööjõud Willenberg-Ostrolenko raudtee ehitamiseks pidi ära andma. Juuli algul sai Prefulni raudtee walms. Tema wäärtus oli lõpmata suur, kuigi liikumine temal nii paljugi soowida üle jättis. Nüüd naelutati Eiibawi-Moscheiki tee roopad ümber. Hiljem ühinesime ka üle Koschedarõi (ida pool Kownot) Leedu raudtee wõrguga. Eõpuks tegime hakatust täisraudtee ehitamisega Taurogenist Radswilischkise (kagu pool Schauleni). Selle raudtee puusild üle Dubissa sai kuni tšitõks.

Juuli keskkel oli wäeosade rühmitamine Neemeni armees lõpetatud, kuna ju saadetud toetused juba juunis pärale olid jõudnud. Wäejuhatusel oli raskeks sündmuseks, et ta Narewi wastu ette wõidetud pealetungimise tõttu niipalju abiwägesid ei saanud, nagu ta alguses lootnud. Selle peale waatamata hoidis ta operatsiooni põhimõttest kinni. Dubisale kuni üles Kelmõini jättis ta wähe wäge. Kelmõi ja Schauleni wahel koondati 1. tagawara-korpus lõõgirühmaks. Mõõda Windawi alla poole oli jällegi õre liin, millega ühines põhja pool Eiibawi raudteed tugewam rühm. Siin seisid 2—3 jalawäe ja niifama palju ratsadiwisjone.

14. juulil, kui Põhja-Poolas Prasnõsch just oli langenud ja kui kaugele lõunas wenelane alles lääne pool Weiffeli ja lõuna pool Ejublin-Holmi liini seisis, läks kindral v. Below Windawist üle, et Schauleni juures seiswaid tugewaid Wene wägesid Mitawist liikusid põhja poolt ümber haarata ja kagu poolt 1. tagawara-korpussega tugewasti rõhuda, kuna nõrk keskpaik end tagasi pidi hoidma. Arme parem tiib Dubisist pidi eiotfa ootele jääma ja alles operatsiooni edenemisel tegewusesse astuma.

Wenelane polnud nähtawasti pealetungimist ootanud ja selle niiskumist põhja poole margaanud. Ta tungis Omkjanõi sphis keskkel olewa 6. tagawaradiwisjoni kallale ja sundis seda lääne poole taganema. Tema parem tiib oli aga sedawõrd hädaohus, et ta oma wõitu ei saanud ära kasutada.

Pahema tiiva jalawäe-divisjonid löid wenelast juba 17. Autsi juures, lastsid aga endid siis 6. tagawaradiwisjoni seikorra tõttu lõuna poole tõmmata; nõnda kaotas ümberhaaramine oma mõju.

Wahetpidamata wõitlusles, mis kuni 23. juulini kestis ja „Schauleni lahingu“ nime kannawad, wifati Wene 5. sõjawägi üle Schauleni Poneweshi peale tagasi. Osade kaupa peasis ta põgenema, sest et tema selja taha peasenud Saksa ratsawäel tulejõust puudus oli. 29. juulil wõisime Poneweshi. Paremalt tiimal läks ratsawägi kuni Riia laheni ja ühines Mitawi peale minema jalawäega, kes 1. aug. linna oma alla wõttis. Kaugemal lõunas mundi Dubisfast üle ja 29. juuliks jõuti Kowno-Poneweshi liinile.

Nüüd pidi seljataguseid ühendusi kindlustama ja wägesid lastemoonaga warustama. 12. ja 8. armee juures oli suur hulk kolonniisid tarwitusele wõetud, mispärast nad Neemeni wäe juures puudusid. Tema edaspidine liikumine sündis pikkamisi. Kowno langemisel seisis ta Swental ja Jaral. Siin oli pikk peatus, kuna pahem tiiw Düüna peale edasi tungis. Düüna pool Riia hoidis wenelane enda käes suure sillaeelse kindlustuse, mis kauaks ajaks meile hädaohuks oli, selle wastu aga esimestel septembripäewil peafesine Düüna ääre Ürküllil ja Friedrichstadi wahel, kuna siinolew waenlane sinna poole jõge wifati.

Wenelane oli wahpeal jõudu juure saanud. Nõrgad Neemeni armee jõud olid wäga laialdase ruumi peale ära jaotatud, nii et esialgul oma jõuga mitte edasi ei saanud. Ta oli 10. armee pahema tiiwaga ühenduses, kui see pärast Kowno ärawõtmist pooltel Wilna teel jälle tugewa waenlasega kokku puutus.

Üks laewastiku ettewõtte Riia lahes, mis 8. aug. järgnes, ei awaldanud maaoperatsioonide peale mingit mõju.

Neemeni armee kiire edasitungimine näitab, et suurema jõu abil weel suuremaid tagajärgi wõis saawutada.

X.

Augustikuu teisel pooltel oli mõte, et operatsioonid Neemenil jatkata tuleb. Poolamaalt tagasi walguwa wäe külge wõis weel ainult üleüldises Kowno-Wilna-Minski löögisihis tabada. Selle löögi pidi 10. armee andma, kuna 8. ja 12. armee, nagu ka lõunapoolsed wäerühmad, waenlase wastu jäid.

10. armee operatsioonid tarwitasid põhjapool küljekaitset wastu Riia-Dünaburgi raudteeliini, millele põhjaidast ja idast mitmed raudteed joofsewad, niisama ka wastu Polotsk-Molodetschno ja Orscha-Borisjow-Minski teeosafid. Neemeni armee pidi oma edasitungimist, mille raskuspunkt Dünaburgi peale sihtis, jatkama, kuna wastu wiimastel nimetatud teesid tugewad ratsawäeosad liikusid.

Seda mööda pidi wenelane, kes 10. ja Neemeni armee ees seotud, Kownost ida pool aga ainult õreda frondina seisis, läbi murtama, s. o. üle Wilna ja Dünaburgi poole tagasi wifatama, kuna ratsawäe-divisjonid Polotsk-Minski poole tungisid.

Järele jäi weel küsimus, kas niisugune operatsioon nüüd, kus waenlane juba nii kaugemale idasse taganenud oli, weel kasu wõis tuua. Ei olnud kahtlust, et ta igapäewaga, mille wõrra teda edasi lükati, vähem lootusriliks muutus. Ma pidasin aru, kas me mitte sellega ei peaks leppima, kui üle Olita-Orany Lida peale ühe hooberi annaksime. Heitsin aga selle mõtte kõrwale, sest kõik sarnased külge peale

peasmise katsed olid möödaläänud suwel tagajärjeta jäänud. Sellega jäin ma oma mõtetes suure operatsiooni juure, kuna sellel weel suurem tagajärg wõis olla. Ka siin olime summitud teadmatuses talitama. Oli selge, et 10. armeele abijõudu waja oli. Talle saadeti Nowo-Georgiewski piiramisewäed lisaks.

8. ja 12. armee olid endid operatsioonide kestel nii kokku tõmmanud, et wõimaliku oli saanud peale lääne wäerimma jaoks määratud osade weel teisi diwiisid juure tõmmata. Need weeti Kownosse ja asetati siit 10. armee pahemale wõi 8. armee paremale tiiwale.

Wahpeal oli 10. armeele Wilna poolt tugewasti kallale kiputud. Wäeülema oli Poolamaalt wägesid põhjapoolse tõmmanud. Soowides külge pealt kallale tungida, olid niihästi 10. armee kui ka ta wastane endile põhjapoolse Wilkomiri sihis suuremaid jõudusid koondanud. Mõlemal Wilija kaldal wõideldi iseäralise ägedusega.

Jälle tulid haruldaselt põnewad päewad, hea meelega oleksin ma operatsiooni algust kiirendanud, aga Wirballen-Kowno raudtee ei suutnud rohkem töötada, kui see ta poolwalimis seisurra juures wõimalik oli. Kõik nõudis lõpmata palju aega, pealegi olid teed halwad ja wäed mitte enam wärsked.

9. septembril algas wiimaks ometi peoletungimine. Neemeni armee jõudis Dünaburg-Jakobstidi sihil hästi edasi. Ta parem tiib asetati enda umbes Ujany juures Kowno-Dünaburgi teele ja wiskas waenlase peagi üle Nowo-Aleksandrowski tagasi. Mõlemas sillapeas jäi waenlane peatama. Siin tulid pikad, wihased wõitlused. 10. armee pahem tiib, mis Wilkomirist lõuna pool seisis, wõitis esimestel päewadel wastu Wiljit tublisti maa-ala. Siit peale läks aga ainult aegamööda korda wenelast üle selle jõe suruda.

Mõlema armee sisemiste tiibade wahel, Dünaburgist kuni Wilijani, oli ratsawäe-divisjonidel tee wähem. Kõige pealt pidi nad alaliselt wõideldes Wilkomiri ja Swenzjany wahel läbi järwedemaastiku tungima. 13. septembril oli wiimastena nimetatud koht wõetud. Siit pöörasid diwisjonid Smorgoni ja Molodetschno peale ja Molodetschno-Polotski raudtee poole. Nüüd wõidi 8. armee ratsawäe-divisjonid järele tuua. Juba 14. septembril jõuti Smorgoni ja Wileika juures ning ida pool Glubokojet Wilna-Molodetschno-Polotski raudteele wälja, mille läbi wenelaste parem tiib Wilija ääres kirde pool Wilnat hädaohtu sattus. Ka Orscha-Minski raudtee lõigati Borisjowi ümbruses läbi. Ratsawäe-divisjonid leidsid siin, nagu see idas juba sagedasti oli juhtunud, uue tegewusvälja.

10. armee tegi kõik, mis wõimalik, et wägesid oma frondilt pahemale tiiwale lükata. Niisuguseid ümberpaigutusi oli raske läbiwija ja nad wiitsid aega. Ka nõudis need wägedelt erakorralist jõupingutust, sest teed ja ilmad olid pahad ning mõjusid takistawalt. Jalawäe diwiisid ei jõudnud küllalt ruttu ratsawäe-divisjonisid nõnda kaugemale etteulatawates seisukohtades asetada. Oma wäikse tulejõuga ei suutnud nad Smorgoni festwalt oma käes pidada. See wõeti Wilna poolt 19. septembril 1. ratsawäe diwisjoni üliwaprast wastupanekust hoolimata jälle ära.

(Järgneb.)

Segateated.

3. diiviisi aastapäew.

Esimisel Nelipühi päeval pühitses 3. jalaväe diivis Pärnus oma esimest aastapäewa. Paraadi korraldajad, nagu „Kajak“ kirjutatakse, Glabe platsil.

Paraadi võttis vastu endine Sõjavägede Ülemjuhataja kindral-leitnant Laidoner teiste kõrgemate sõjaväelaste ja liitriikide esitajate juuresolekul. Paraadist võidid osa peate jalaväelaste ka ratsa ja jalgratta tomandod, mis kui hästi dissiplineeritud väeosad wajaajate peale väga hea mulje jätsid.

Pärast paraadi oli korraldatud lõunasööt „Endlas“, kust osawõtsid kindral-leitnant Laidoner, kindral-major Soots, kindral-major Urka, siseminister Hellat, Inglise, Prantsuse, Amerika, Italia, Poola ja teiste riikide sõjaväelised esitajad, diivisite alluwate polkude ülemad ja diivisi piirkonnas asuwate linnade ja maakonnawalitluste esitajad ja kõik diivisi staabi ohwitserid, ametnikud ja arstid.

Kõrgekõnõsõid peeti kindral Laidoneri, siseminister Hellati ja teiste poolt, kes diivisi teenuseid hindasid, kuna wäljamaalaste poolt Prantsuse esitaja colonel Hurstel prantsusekeelses kõnes, mis siseministri poolt Eesti keele tõlgiti, iseäranis diivisi ülemat kindral-major Põdderit kui isikut olla kriipsutas. Lasii elada Eesti, kui ka liitriikide, orkester mängis tufchi.

Ohtul oli „Endlas“ kontsertball meie paremate jõudude kaastegewusel, millele lõpuks tants järgnes. Lõbus koosolemine kestis kuni hilja hommikuni. Teisel pühäl sõideti kõikide osawõtjatel wiis-kuus wersta mööda Pärnu jõge rohelistesse, mille heale kordaminekule suurepäraline pühade ilm kaasa mõjus.

Üleskutse.

Ei saa salata, et Eesti wabariigi ülesehituse alal meie malewal kõige suuremad teenused on olnud. Soomusrongide diivisil, kui ühel meie kangelaselikutl

wabadusejõuas wõidelnud ja wõitnud malema osal, on ilus wõituderikas minewik seljataga. Et kõike seda, mis Eesti rahwas läte on saanud, wabadusewõitluse läbi omandada, selts on endid ohwerdanud tuhanded noored kangelased. Nad on langenud, et lunastada wabadust meile. Igawene mälestus ja au langenutele! Et tohi aga unustada, et on veel tuhandeid, kes sõjamõllus ka s. r. diivisis wõideldes wigafels on jäänud. Paljud soomusrongide meeskondades wigafels jäänud rahwawäelased, kui ka nende perekonnad on wiletsas setfutorras ja kannatamas puuduse käes. S. r. diivisis on sarnaseid abitarwitajaid mitmed sajad.

Waiemale hulgale Eesti wabariigi kodanikkudest on wast teadmata, et soomusrongide diivisis 1. webruaril, Walga linna wabastamise aastapäewal, diivisi sõjaväelaste poolt on asutatud „Kapten Erwe“ nimeline abiandmise selts, kelle ülesanne on abi anda soomusrongide diivisis langenute perekondadele, wigafels jäänud rahwawäelastele, kui ka nende perekondadele.

„Kapten Erwe“ abiandmise selts on omad korjamiseraamatud wälja saatnud, ning juba mõnegi kümne tuhande kottu kogunud, oma sõjaväelastelt, kui ka teiste wabariigi kodanikkude käest.

„Kapten Erwe abiandmise seltsi“ eestseisus palub seltsi kütud awada seltsi rahakorjajatele, kui ka ise ilma palumata raha ja andeid saata kas otsekohe eht aja-lehtede toimetuste kaudu soomusrongide diivisi staapi „Kapten Erwe abiandmise seltsi“ eestseisusele.

Iga Eesti wabariigi kodaniku püha kõlbline kohus on aidata majanduslikelt wiletsusesse langenud wigafeld kangelasid ja nende perekondi. Riikline toetus on ükji wälke neile, kes meid kaitsebes ohwerdasid oma nooruse, jõu ja terwise.

„Kapten Erwe abiandmise seltsi“ nimel
esimehe abi, alampolkownik P o o p u u.

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi polkownik Riit.
Wäljaandja: Sõjavägede staab.

Sõjawäe Topografia osakonna wäljaandel ilmus

Baltimaade kaart

XIII. aastasajal.

Kaart on kolme wärwiga trükitud.

Hind 4 marka.

Saada raamatu kaupl. ja Sõjaw. Topografia osakonnast, Tallinnas, Laiäl tän. № 39.